

ONT KRUT FÖRSTÅS INTE SÅ LÄTT – MELLANMÄNSKLIG TILLIT I EN TID AV SKJUTNINGAR OCH SPRÄNGNINGAR

MARKUS SJÖLÉN

Sammanfattning

De senaste åren har gängrelaterad brottslighet lyfts fram som en av de största samhällsutmaningarna i svensk offentlig debatt. Orsaken är den uppmärksamhet som det grova våldet med ett högt antal skjutningar och sprängattentat kopplade till gängrelaterad brottslighet fått. Upprätthållandet av lag och ordning är en central uppgift för staten. I det här kapitlet undersöks därför svenskars oro för den här våldsutvecklingen, samt hur oron relaterar till tilliten till andra människor. Resultaten pekar på att våldsutvecklingen kan påverka den sociala sammanhållningen. En mycket stor andel av svenskarna uttrycker en stark oro för de konsekvenser som det grova våldet innebär. Det finns ett negativt samband mellan hög oro för skjutningar och sprängningar och lägre tillit till andra människor, starkast är sambandet till grupper som de svarande själva inte tillhör eller känner. I den avslutande delen av kapitlet diskuteras vad resultaten kan innebära för Sverige som ett ”höglitarland” på sikt.

Hur påverkas svenskarnas inställning till samhället och andra människor i en tid då oron för organiserad brottslighet är hög? Under de senaste åren har det uppmärksammats att svenskarnas oro för organiserad brottslighet ökar. Upphovet är kopplat till det gängrelaterade våldet som uppmärksammats mycket de senaste åren. Till skillnad från de flesta länderna i Europa, ökar det dödliga våldet i Sverige. Ökningen drivs främst av en ökning av skjutvapenvåld, som koncentreras till en liten del av befolkningen – offer och gärningspersoner är främst unga män i socialt utsatta områden (Brottsförebyggande rådet, 2021). Samtidigt har en ökning av bombattentat skett. Anledningen är också gängkonflikter (Sturup m.fl., 2020). I de övriga nordiska länderna har problemen med gängkriminalitet kommit att betecknas som ”det svenska tillståndet” och används som skräckexempel på en oönskad utveckling (SvD, 2023).

Föga förvånande har oron påverkat den svenska opinionen. Intresset för frågor som berör lag och ordning har ökat. Dessutom märks en polarisering i intresset och oron mellan vänster- och högerväljare, där intresset och oron framförallt ökat bland väljare som anser sig stå till höger (Andersson m.fl., 2021). Likaså skiljer sig höger- och vänsterväljare åt i uppfattningen huruvida invandringen är en orsak till det ökade våldet (Cassel & Öhberg, 2023). Politiskt har stödet för

brottsbekämpande förslag och åtgärder som hårdare straff, slopad straffrabatt, mer kameraövervakning och införande av visitationszoner ökat, särskilt för väljare som sympatiserar med Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna (Andersson m.fl., 2022). I valet 2022 var lag och ordning en av de viktigaste frågorna för väljarna, och den fråga där nettoflödet av väljare från vänster till höger var som störst (Holmberg m.fl., 2023).

Upprätthållandet av ordning framhålls ofta som en av statens viktigaste uppgifter. Att det finns ett starkt intresse kring ett uppmärksammat problem är inte konstigt, inte heller att de politiska partierna försöker att svara på väljarnas oro. Både den förra och den nuvarande regeringen har tagit flera initiativ för att försöka bryta våldsutvecklingen. Samtidigt är det tydligt att våldsvägen är resultatet av en rad olika faktorer och att det är svårt att vända utvecklingen. Som illustration kan nämnas slutet av sommaren 2023 då det dödliga våldet ökade till följd av att mamman till en högt uppsatt ledare inom det tidigare Foxtrotnätverket sköts ihjäl i sitt hem (DN, 2024). Under september månad skedde totalt elva dödsskjutningar och ytterligare en person avled efter en detonation i ett bostadsområde utanför Uppsala (Polisen, 2024).

Det här kapitlet tar avstamp i denna utveckling och ställer frågan om oron för våldsutvecklingen bland medborgarna har mer långtgående konsekvenser för attityder som är viktiga i en demokrati. När otryggheten ökar finns en risk att inställningen till samhället förändras. Otrygghet är kopplad till ökad intolerans, men kan också påverka förtroendet för myndigheter och tilliten till andra människor (Norris, 2022; Putnam m.fl., 1993). Forskningsprojektet ”Det öppna samhället” som finansieras av Myndigheten för psykologiskt försvar och Vetenskapsrådet har som huvudsakligt mål att undersöka den svenska demokratins motståndskraft i en orolig tid. I 2023 års nationella SOM-undersökning ställdes därför ett antal frågor som syftade till att kartlägga den upplevda oron för skjutningar och sprängningar i Sverige, samt för att undersöka om oron relaterar till den svenska höga mellanmännliga tilliten som ofta framhållits som en av pelarna till den svenska demokratins framgång (Holmberg & Rothstein, 2022).

Mellanmännlig tillit och oro för brottslighet – hur hänger de ihop?

I en demokrati är det framförallt två typer av tillit som lyfts fram som särskilt viktiga, social tillit vilket är människors tillit till andra människor och politisk tillit vilket är medborgarnas förtroende för samhällsinstitutioner. Det här kapitlet koncentrerar sig främst på den sociala, eller mellanmännliga tillit som anses skapa gemenskap och underlättar samarbete med andra. Samhällen som präglas av hög tillit är oftast mer välfungerande än samhällen med låg tillit. Enkelt kan tillit beskrivas som en individs uppfattning om tillförlitligheten hos andra. När vi litar på andra överbryggar vi (åtminstone tillfälligt) den osäkerhet som uppstår när vi gör oss beroende av någon annans handlande och den risk som finns att denne

inte agerar i ”litarens” intresse (PytlikZillig & Kimbrough, 2016). Personer som upplever otrygghet är utifrån den här förståelsen generellt mindre benägna att lita på andra eftersom de uppfattar en ökad risk och/eller osäkerhet i omgivningen än personer som inte är oroliga.

Sociologen James Coleman (1990) har föreslagit att mellanmänsklig tillit ska betraktas som ett resultat av den sociala kontextens tillförlitlighet, vilket innefattar utbredningen av gemensamma normer om ömsesidighet i ett samhälle samt huruvida dessa normer efterlevs. Benägenheten att lita på andra människor i samhället bygger då på personers uppfattning om hur vi bör behandla andra och hur vi förväntar oss bli behandlade av andra. Normgemenskapen skapar en förutsägbarhet kring andras handlande. Även om normer och värderingar kan skilja sig åt mellan samhällen och grupper, är det centrala att det samlade innehållet utgör vad som anses vara ”normalt”, ärligt och förutsägbart beteende. Utgångspunkten för förklaringar av tillit som normer om ömsesidighet antar alltså att vi är mer benägna att lita på dem som vi uppfattar delar och upprätthåller samma normer som oss själva.

Normer om ömsesidighet skiljer sig även åt inom ett samhälle. Vi har en starkare gemenskap med, och litar i högre utsträckning på dem vi umgås med ofta så som vänner och närstående. Samtidigt är det i dagens samhälle nödvändigt att upprätthålla fler och mindre frekventa relationer till människor vi inte känner personligen. Statsvetare brukar framförallt intressera sig för nivån av generell tillit i ett samhälle. Den generella tilliten har föreslagits fungera på ett liknande sätt, men bygger på en positiv inställning till att människor *i allmänhet* ingår i ens ”normgemenskap” (Uslaner, 2002).¹ Utöver att nivån på tillit till andra kan variera, kan alltså kretsen av personer som faller inom normen variera. Det gör det svårt att mäta den generella tilliten i ett samhälle. För att få en tydligare uppfattning om tillitens utbredning i samhället har vi därför i 2023 års nationella SOM-undersökning inkluderat ett antal frågor utvecklade av Christian Welzel som är designade för att mäta tilliten till en rad grupper som respondenten anser sig tillhöra och motsvarande ett antal grupper som respondenten inte anser sig tillhöra (Delhey m.fl., 2011).

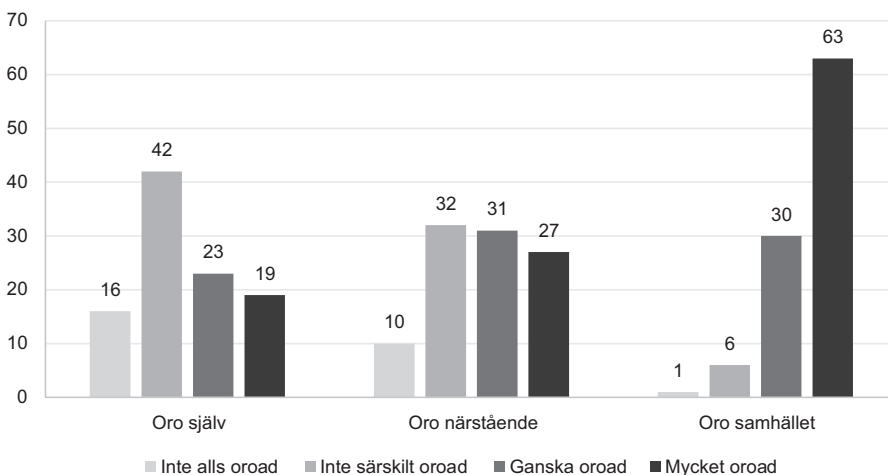
Kriminella handlingar utgör per definition ett brott mot ett samhälles normer. Brottslighet kan utgöra ett hot mot den egna säkerheten och därmed skapa oro, men förekomsten av brottslighet kan också utgöra ett symboliskt hot på samhällelig nivå. Individer som uppfattar att brottsligheten ökar eller är hög kan också se det som ett tecken på att normgemenskapens kontrollfunktion antingen försvagats eller har börjat luckras upp (Jackson, 2004). För att kunna särskilja mellan olika typer av oro inkluderades därför frågor som fångar respondentens oro för skjutningar och sprängningar och dess konsekvenser på olika nivåer i samhället.

Svenskars oro för skjutningar och sprängningar

I den nationella SOM-undersökningen 2023 inkluderades en fråga som berörde svenskars oro för skjutningar och sprängningar. Resultaten återges i figur 1. Frå-

gornas exakta formulering och svarsalternativen återges i kommentaren till samma figur. Resultaten visar att oron för skjutvapenvåldet är hög i samhället, men att det finns tydliga skillnader i vilken typ av oro som uttrycks. Störst är oron för konsekvenserna för det svenska samhället, där hela 93 procent svarade att de var ”ganska” eller ”mycket oroad”. Likaså var oron för närstående hög med 58 procent av de svarande som angav ”ganska” eller ”mycket oroad”, även om fördelningen av oron är jämnare fördelad mellan de olika svarsalternativen. Endast på personlig nivå var en majoritet av de svarande, 58 procent ”inte särskilt” eller ”inte alls oroad”.

Figur 1 Oro för skjutningar och sprängningar, 2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *De senaste åren har det rapporterats om en ökning av grovt våld i samhället i form av skjutningar och sprängningar. Hur oroad är du för det grova våldet och dess konsekvenser för: dig själv, dina närstående och det svenska samhället?* Svarsalternativen var *Inte alls oroad*, *Inte särskilt oroad*, *Ganska oroad* och *Mycket oroad*. Figuren beskriver den andel som svarade respektive svarsalternativ. Totalt antal svarande var mellan 1 649 och 1 662.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Andelen personer som anser sig vara mycket oroad för det svenska samhället ligger på ungefär samma nivå som andelen som oroas för organiserad brottslighet i tidigare års SOM-undersökningar. Att oron är väldigt hög bland de svarande kan delvis hänga samman med att det dödliga våldet var jämförelsevis högt under den period som de flesta av svaren kom in. Enkäterna skickades ut den 18 september och den 4 oktober 2023 hade hälften av svaren i undersökningen inkommit.² Trots att skjutvapenvåldet och den mediala uppmärksamheten kring denna skilde sig under insamlingsperioden finns det ingen tydlig skillnad i oron under insamlingsperioden.

Tabell 1 Oron för skjutningar och sprängningar, efter svarspersonernas kön, ålder, utbildningsnivå och ortsstorlek, 2023 (procent)

	Mycket oroad: själv	Mycket oroad: närstående	Mycket oroad: samhället
Totalt	19	27	63
Kvinna	23	33	69
Man	14	21	58
16–29 år	17	27	56
30–49 år	18	24	64
50–64 år	18	24	65
65–90 år	21	31	64
Låg	29	36	64
Medellåg	18	28	65
Medelhög	19	26	65
Hög	14	22	61
Ren landsbygd	16	27	68
Mindre tätort	21	30	66
Stad/större tätort	19	26	62
Sthlm/Gbg/Malmö	19	25	61
Vänsterpartiet	8	13	38
Socialdemokraterna	18	24	56
Centerpartiet	13	21	61
Liberalerna	6	14	50
Moderaterna	18	26	75
Kristdemokraterna	12	24	63
Miljöpartiet	6	9	41
Sverigedemokraterna	32	46	84

Kommentar: Frågan löd *De senaste åren har det rapporterats om en ökning av grovt våld i samhället i form av skjutningar och sprängningar. Hur oroad är du för det grova våldet och dess konsekvenser för: dig själv, dina närstående och det svenska samhället?* Tabellen visar andelen för de personer som uttrycker mycket stor oro för respektive kategori. Låg utb. = max. grundskola el. motsv.; Medellåg utb. = max gymnasium, folkhögskola el. motsv.; Medelhög = eftergymnasial utb., högsk./univ.; Hög utb. = högsk./univ. tre år eller längre/forskarutb. Antal svars personer som sympatiserar med C, L, KD och MP är relativt lågt varför svaren bör tolkas med viss försiktighet. Basen utgörs av samtliga svarande och varierade mellan 1 474–1 662.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

För att få en bättre uppfattning om vilka som oroar sig mycket har resultaten från frågorna också brutits ned på en rad bakgrundsvariabler vilka återfinns i tabell 1.

Tabellen redovisar skillnader i andelar för de som är mycket oroliga där skillnaderna är tydligast. Resultaten visar att oron är ojämnt fördelad i befolkningen. Kvinnor uttrycker större oro än män på alla tre nivåer. Störst är skillnaderna mellan könen när det gäller oron för närstående. Likaså tycks de som är mellan 16–29 år oro sig i lägre utsträckning än övriga åldersgrupper. Särskilt tydligt är att oron för det svenska samhället är lägre bland de yngsta. Det kan tyckas konstigt givet att åldersgruppen är den som är mest utsatt (Khoshnood, 2019). Men det bör påpekas att bortfallet bland respondenter är större i den här gruppen. Likaså är risken för majoriteten av de personer som befinner sig inom åldersgruppen i realiteten mycket låg. Därför bör resultaten nedan tolkas med extra stor försiktighet.

Vidare uttrycker de med låg utbildning, det vill säga de med endast grundskoleutbildning eller motsvarande, mer oro för sig själva och för närstående än andra grupper. Att det tycks finnas ett samband mellan utbildningsnivån och upplevd oro för sig själv och för närstående stärks också av att de med högst utbildning, det vill säga minst tre års universitetsstudier eller mer, uttrycker en lägre oro för sig själva och för anhöriga än genomsnittet. På samhällsnivå är effekten för utbildning borta. Bostadsort uppvisar inga tydliga mönster. Sammanfattningsvis är fördelningen av oro på samhällsnivå liknande bland alla kategorier med undantag av könsskillnader och inom gruppen unga. När det gäller oron för konsekvenser för sig själv eller för närstående är det fortfarande könsskillnader som är den tydligaste skillnaden tillsammans med utbildningsnivå.

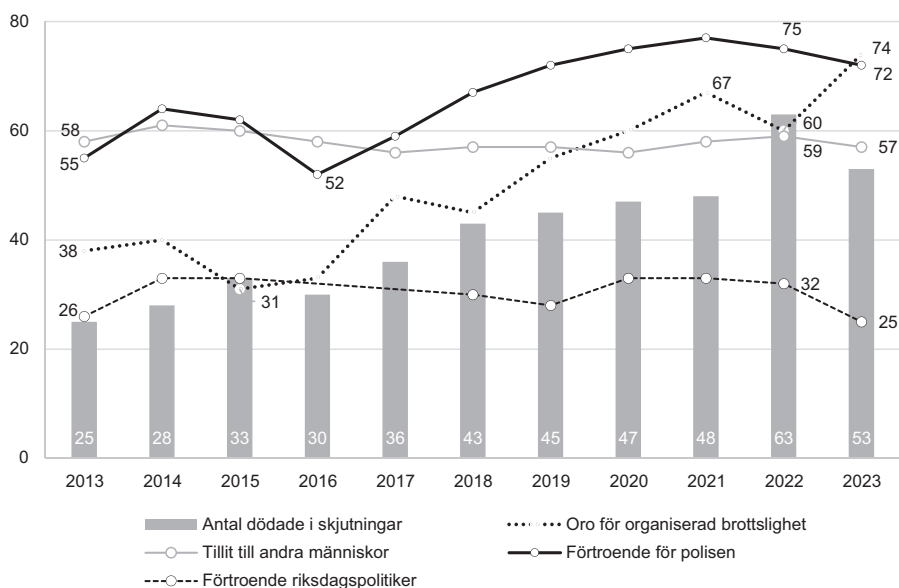
Större skillnader återfinns om vi bryter ner oron utifrån respondenternas partisympatier. Oron på samhällsnivå är betydligt högre bland Moderaternas och Sverigedemokraternas väljare, medan den är tydligt lägre hos Vänsterpartiets, Miljöpartiets och Socialdemokraternas väljare. Dessa resultat stärker resultaten från tidigare års SOM-undersökningar (Andersson m.fl., 2021; Andersson m.fl., 2022; Cassel & Öhberg, 2023) att det finns en ideologisk polarisering i Sverige i synen på brottsligheten. En viktig skillnad är dock att Liberala väljare ligger betydligt lägre i oron på samhällsnivån jämfört med de övriga regeringspartierna. Likaså återfinns den ideologiska dimensionen på personlig nivå. Där är oron för skjutvåldet på ett personligt plan lägre för de små partierna medan de Moderata och Socialdemokratiska väljarna ligger nära den genomsnittliga rädslan. Sverigedemokraternas väljare är den enda gruppen som tydligt har en högre oro på personlig nivå (själv och närstående). Det senare tyder ändå på en viktig skillnad mellan Sverigedemokraternas väljare och övriga partiers väljare. Särskilt intressant är det att skillnaderna är så tydliga gentemot Moderaternas och Kristdemokraternas väljare som sedan ett par år tillbaka åsiktsmässigt närmast sig varandra allt mer.

Oron och tilliten i Sverige

Sverige har tillsammans med de andra nordiska länderna länge utmärkt sig som ett land med hög tillit. Frågan är om det ökade dödliga våldet har påverkat till-

liten? I figur 2 illustreras utvecklingen för oro för organiserad brottslighet, tillit till människor i allmänhet samt förtroendet för polisen och för riksdagspolitiker under de senaste tio åren. Utvecklingen visar att tilliten till andra människor och förtroendet för riksdagspolitiker varit i princip oförändrad, däremot har andelen som oroar sig för organiserad brottslighet ökat under perioden från 38 procent 2013 till rekordhög 74 procent 2023. På liknande sätt har förtroendet för polismyndigheten tydligt ökat under perioden, från 55 procent 2013 som hade mycket stort förtroende för polisens arbete till 72 procent 2023.

Figur 2 Antalet som avlidit på grund av dödligt skjutvapenvåld samt andelen personer som uttrycker högt förtroende för polis, riksdagspolitiker och hög tillit till människor i allmänhet, 2013–2023 (procent, antal)

Kommentar: De grå staplarna anger antalet personer som avlidit på grund av dödligt skjutvapenvåld. De två svarta linjerna utgår från frågan *Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?* Linjerna motsvarar andelen av respondenterna som svarat *mycket* eller *ganska stort förtroende* för respektive grupp. Den grå, heldragna linjen utgår från frågan *Enligt din uppfattning, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet? Svara med hjälp av nedanstående skala.* Respondenterna ombads markera sitt svar på en skala, där 0 innebar *Det går inte att lita på människor i allmänhet*, och 10 att *Det går att lita på människor i allmänhet*. Linjen visar andelen svarande som angav en hög tillit (7–10). Den prickade svarta linjen baseras på frågan *Om du ser till läget idag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden?* Svarsalternativen löd *Mycket oroande*, *Ganska oroande*, *Inte särskilt oroande* samt *Inte alls oroande*. Linjen visar andelen av de svarande som uppgett att de är mycket oroade för organiserad brottslighet. Figuren redovisar samtliga som besvarat respektive delfråga.

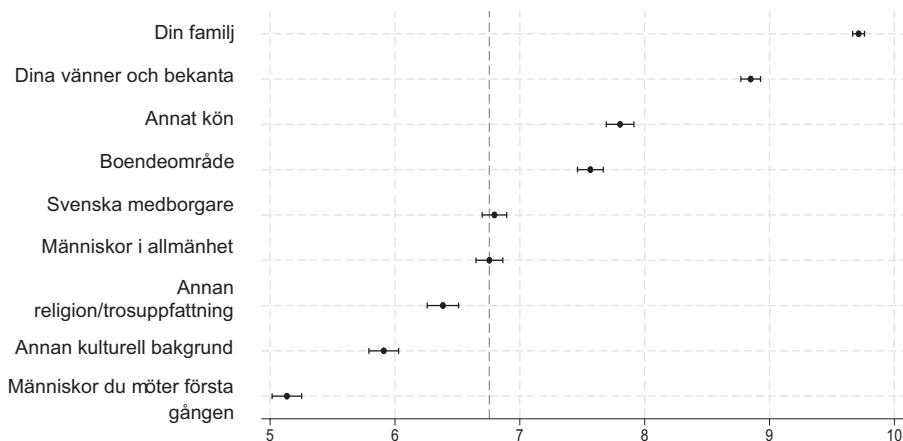
Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013–2023 och Brottsförebyggande rådet (Brå) 2024.

Ser vi till över tid tycks den ökade oron alltså inte påverka den generella tilliten. Förtroendeökningen för polisen stämmer väl överens med tidigare mönster som uppmärksammats i Sverige med ökat förtroende för myndigheter då hotbilden ökar. Bland annat ökade förtroendet för regeringen samt hälso- och sjukvården under coronapandemin (Esaiasson m.fl., 2021) och förtroendet för försvaret ökade efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 (Ydén m.fl., 2023). Utifrån detta kan det ifrågasättas huruvida förtroendet faktiskt mäter en ökad tillit till institutionerna, eller om det snarare rör sig om ett ökat behov av skydd hos svenskar. Till skillnad från pandemin och kriget är brottsligheten ett tydligt inrikespolitiskt problem. Under resterande delen av undersökningen riktas därför fokuset på den till synes stabila mellanmänskliga tilliten. När vi studerar tilliten till olika grupper i samhället på en djupare nivå framträder delvis en annan bild.

SOM-undersökningarna har sedan 1986 mätt graden av tillit i Sverige med frågan *Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?* Likaså ställs frågan *I vilken utsträckning anser du att det går att lita på människor i det område där du bor?* I båda dessa fall mäts tilliten på en 11-gradig skala där 0 motsvarar *Det går inte att lita på människor i allmänhet* medan 10 motsvarar *Det går att lita på människor i allmänhet*. Den senare frågan är ursprungligen framtagen för att kunna studera skillnader i tilliten på lokal nivå och göra jämförelser inom ett land. SOM-institutets mätningar som går tillbaka till 2007 visar att tilliten till folk i området där man bor generellt sett är högre i Sverige. Även om den senare typen av tillit är högre än den generella tilliten, har båda legat stabilt över tid (Holmberg & Rothstein, 2019).

För att närmare studera sambandet mellan mellanmänsklig tillit och oron för skjutningar och sprängningar inkluderades i den nationella SOM-undersökningen 2023 fler frågor om tilliten till olika grupper i samhället. Vi ställde frågan *I vilken utsträckning litar du på följande grupper i det svenska samhället: din familj, dina vänner och bekanta, svenska medborgare, personer med en annan kulturell bakgrund än din, personer med ett annat kön än ditt, personer med en annan religion/trosuppfattning än din och personer som du träffar för första gången*. De olika grupperna utformades utifrån tanken att de skulle representera ett bredare spektrum av partikulär tillit till olika ingrupper, det vill säga personer och grupper individen ansåg sig stå nära och troligen identifierar sig med, och utgrupper, det vill säga grupper som individen inte stod nära eller identifierar sig med (Delhey m.fl., 2011). Figur 3 redovisar den genomsnittliga tillitsnivån till olika grupper i samhället.

Figur 3 Genomsnittlig tillit till olika grupper i Sverige, 2023 (medelvärde med 95% konfidensintervall)

Kommentar: Frågorna löd *I vilken utsträckning går det att lita följande grupper i det svenska samhället: din familj; dina vänner och bekanta; personer av ett annat kön än ditt? I vilken utsträckning går det att lita på människor i det område där du bor? I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: svenska medborgare? I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet? I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: personer med en annan religion /trosuppfattning än din; personer med en annan kulturell bakgrund än din och personer du möter första gången?* För samtliga frågor ombads respondenterna skatta tilliten till personerna på en skala där 0 = *Jag litar på dem i mycket liten utsträckning* till 10 = *Jag litar på dem i mycket hög utsträckning*. Figuren redovisar den genomsnittliga tilliten för respektive grupp med konfidensintervall på 95 procent. Den sträckade linjen markerar den genomsnittliga tilliten till människor i allmänhet (medelvärde 6,75 på skalan 0–10). Basen utgör svaren för samtliga som besvarat respektive delfråga.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Sett utifrån respondentens perspektiv är den genomsnittliga tilliten till andra högst till de människor som står närmast respondenten, det vill säga familjen samt vänner och bekanta. Lägst är tilliten till grupper som individen står längre ifrån: människor man inte känner, personer med en annan kulturell bakgrund och personer med en annan religion eller trosuppfattning. Resultaten ger oss inte en bild över vad respondenterna lagt in i betydelsen av en annan kultur respektive religion eller trosuppfattning, utan ska snarare förstås på en mer generell nivå där det intressanta är att tilliten påverkas negativt till andra grupper där sociala skillnader uppfattas som betydelsefulla. Tolkningen stärks också av att den enda utgruppen som befinner sig högre än allmänna tilliten är till personer av ett annat kön.

För att studera sambandet mellan oron och tilliten till olika grupper redovisas resultaten i regressionsanalyser. I modellerna kontrolleras klassiska bakgrundsfaktorer som kön, ålder, hushållsinkomst, bostadsort, utbildningsnivå samt respondenternas placering på vänster-högerskalan. För att göra tolkningen av oron mer

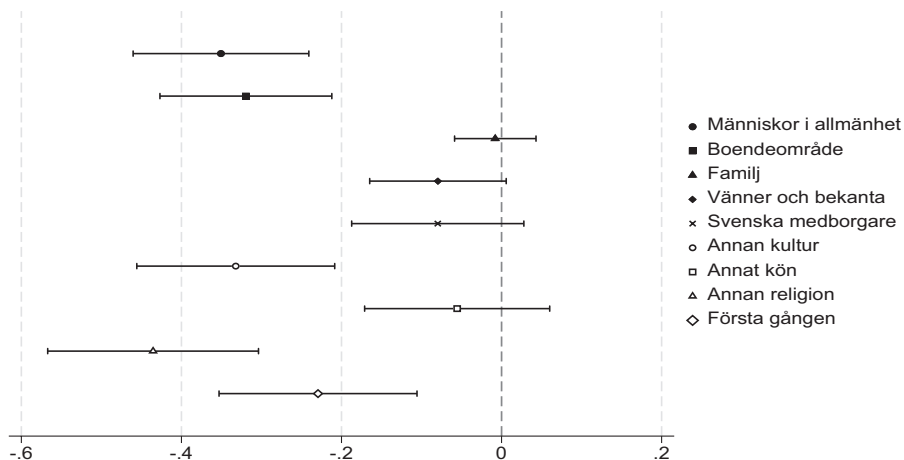
intuitiv omkodades variabeln så att 1 motsvarar ”inte alls oroad” och 4 motsvarar ”mycket oroad”. I tabell 2 redovisas tilliten gentemot oro för skjutningar och sprängningar på personlig nivå, i tabell 3 tilliten gentemot oron för närstående och slutligen i tabell 4 tilliten gentemot oron på samhällsnivå. Dessa återfinns i appendix. I figur 4–6 redovisas riktningskoefficienten för orons effekt på tilliten på respektive nivå i samma modell.

Vid närmare betraktelse tycks det finnas ett negativt samband mellan oro på de tre olika nivåerna och tilliten till människor i allmänhet, till människor med en annan religion eller trosuppfattning och till människor med en annan kulturell bakgrund. I samtliga modeller uppvisas här statistiskt signifikanta resultat. Det pekar på att oron trots allt kan minska den mellanmännskliga tilliten, och att det framförallt handlar om en minskad tillit till grupper som uppfattas stå längre ifrån respondenten. Slutsatsen att det uppfattade avståndet till andra är viktigt för den mellanmännskliga tilliten stärks också av att det saknas ett negativt samband mellan oron och tilliten till vissa grupper. Det finns inget tydligt samband mellan oron och tilliten till familjen. Detta då dessa relationer bygger på närmare kontakter och utbyten än övriga grupper. Likaså har redan uppmärksammats att könsskillnader inte tycks utgöra en betydande skiljelinje bland grupper i samhället. Här kan det dock noteras att det finns en betydande könsskillnad för tilliten mellan män och kvinnor, där män i högre utsträckning uppger sig lita på personer av annat kön.

Om vi ser till oron för en själv och för närstående är sambandet med tilliten starkare jämfört med oron på samhällsnivå. Oron för skjutningar och sprängningar för en själv är också kopplad till lägre tillit till personer du möter första gången. Det starkaste sambandet mellan oron och tilliten tycks dock vara oron för de närstående. Det finns ett negativt samband mellan högre oro för närstående och en lägre tillit till alla grupper utom familjen och personer av annat kön.

Det finns andra betydande faktorer som påverkar tilliten. Den negativa effekten på tilliten till specifika grupper är starkare för kvinnor än män. Tydligast är könsskillnaderna när det gäller oron för en själv. Ju längre bort källan till oro kommer från respondenten desto mindre blir skillnaderna. Likaså kan förhållandet mellan högre tillit och utbildning nyanseras, på det sättet att den positiva effekten som utbildning har på tilliten endast har betydelse för en mer generell tillit och till utgrupper. Genomgående finns ett positivt samband mellan tillit och inkomst och slutligen, har bostadsortens storlek enbart en betydelse för tilliten till människor i boendeområdet.

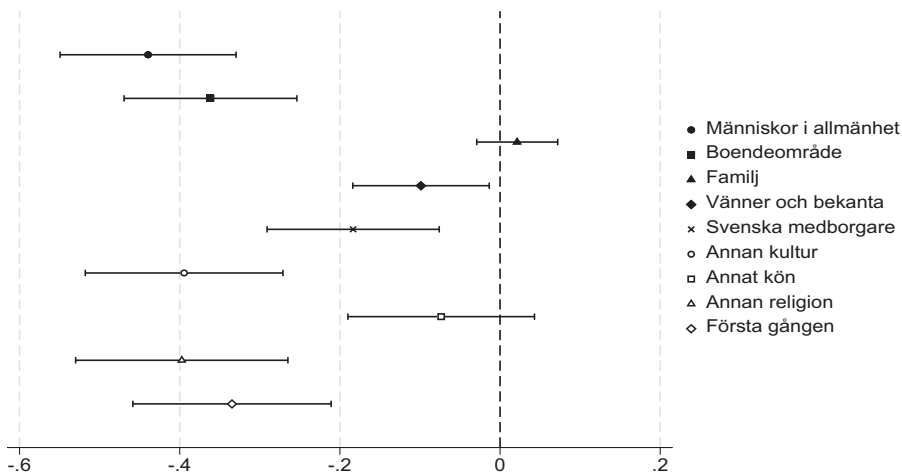
Figur 4 Personlig oro för skjutningar och sprängningar och tilliten till olika grupper i samhället, 2023 (standardiserad riktningskoefficient)

Kommentar: Figuren visar sambandet mellan tilliten för respektive grupp och oron för brottslighet i OLS-modellerna i tabell 2 med kontroller för kön, ålder, hushållsinkomst, utbildning, ideologi och bostadsort. Punktskattningen visar riktningskoefficienten (beta) i respektive modell med konfidensintervall på 95 procent. De skattningar som återfinns till vänster om 0 visar på ett negativt samband mellan oron och tilliten, och till höger om 0 på ett positivt samband. Konfidensintervall som överlappar 0 är inte signifikanta.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

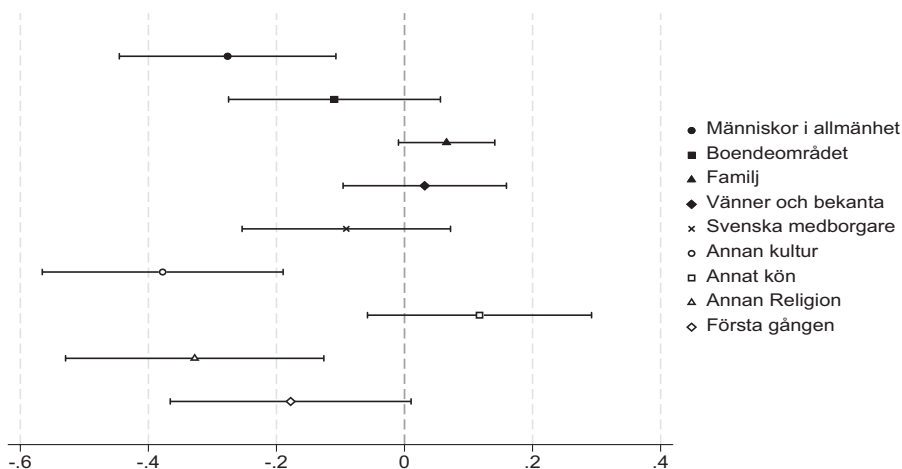
Figur 5 Oro för skjutningar och sprängningar för närstående och tilliten till olika grupper i samhället, 2023 (standardiserad riktningskoefficient)

Kommentar: Figuren visar sambandet mellan tilliten för respektive grupp och oron för brottslighet i OLS-modellerna i tabell 3 med kontroller för kön, ålder, hushållsinkomst, utbildning, ideologi och bostadsort. Punktskattningen visar riktningskoefficienten (beta) i respektive modell med konfidensintervall på 95 procent. De skattningar som återfinns till vänster om 0 visar på ett negativt samband mellan oron och tilliten, och till höger om 0 på ett positivt samband. Konfidensintervall som överlappar 0 är inte signifikanta.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Figur 6 Oro för skjutningar och sprängningar för samhället och tilliten till olika grupper i samhället, 2023 (standardiserad riktningskoefficient)

Kommentar: Figuren visar sambandet mellan tilliten för respektive grupp och oron för brottslighet i OLS-modellerna i tabell 4 med kontroller för kön, ålder, hushållsinkomst, utbildning, ideologi och bostadsort. Punktskattningen visar riktningskoefficienten (beta) i respektive modell med konfidensintervall på 95 procent. De skattningar som återfinns till vänster om 0 visar på ett negativt samband mellan oron och tilliten, och till höger om 0 på ett positivt samband. Konfidensintervall som överlappar 0 är inte signifikanta.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Vad innebär resultaten för den svenska tilliten?

Svenskar oroar sig mycket för skjutningarna och sprängningarna och dess konsekvenser. Men svenskers uppfattning om vad som hotas skiljer sig åt. Nio av tio respondenter uttryckte oro över de konsekvenser som det grova våldet har för samhället. Det är allvarligt, men inte heller förvånande givet den våldsvåg som samhället upplevt från 2016 och framåt. Varannan svensk oroar sig för skjutvåldets konsekvenser för ens närstående och nästan en tredjedel av svenskarna oroar sig för våldets konsekvenser för en själv. Ser vi till den mellanmänniskliga tilliten tycks oron vid första anblick inte ha påverkat nivån av mellanmännisklig tillit i samhället nämnvärt, men resultaten i det här kapitlet visar att det finns ett samband på ett annat plan, nämligen mellan oron och tillitens omfattning i samhället.

På alla tre nivåer finns det ett samband mellan oron och lägre tillit till grupper som står längre från individen, där den starkaste effekten mellan oron och tilliten finns hos individer som uppfattar att hotet finns nära dem själva, medan oro på samhällsnivå framförallt påverkar de grupper som står allra längst bort från individen. Sammanfattningsvis kan resultaten tolkas som att oron får människor att sluta sig från andra och att tilliten förbehålls en mindre omfattande grupp individer, vilket

kan bli kostsamt för samhället om utvecklingen fortsätter. Även om mer forskning krävs för att kunna belägga huruvida det samband som uppmäts i resultaten leder till en reell minskning, bidrar ändå resultaten till att nyansera bilden av den svenska tilliten både gällande dess stabilitet men också på ett mer principiellt plan.

Hög mellanmänsklig tillit är som det påpekades i inledningen ofta positivt för samhället. Sverige är fortsatt ett utpräglat tillitssamhälle. Det illustreras av att den genomsnittliga nivån av mellanmänsklig tillit fortsatt är hög, även till grupper som personen inte känner. I den svenska kontexten är tillit ett honnörsord, till den graden att vi inte ens har ett perfekt ord för att ”inte lita” på någon.³ Samtidigt bör den svenska synen på tillit nyanseras. Tillit är inte nödvändigtvis bättre än misstro. Visst utgör den förra ofta grunden för social organisering, men tillit leder inte alltid till utfall som är nyttiga för individen eller för samhället. Få anser exempelvis att det är bra att lita på en oärlig person. Hög inomgruppslig tillit kan också leda till negativa konsekvenser för samhället om en viss grups mål strider mot det övriga samhällets. Det är inte minst tydligt när vi beaktar att den organiserade brottsligheten, som utgör bakgrunden till det här kapitlet, också hålls samman genom upprätthållandet av en normgemenskap.

Det är alltså viktigt att kunna avgöra när tilliten är nyttig eller inte. Även om tilliten till människor i allmänhet kan ses som en potentiell bro mellan olika individer och nätverk så visar resultaten att den allmänna tilliten behöver undersökas från fler perspektiv och sättas i förhållande till andra typer av mellanmänsklig tillit. Trots att tilliten till människor i allmänhet är stabil över tid visar de här resultaten att oron kan minska tilliten till en stor andel av befolkningen. En potentiell förklaring till dessa motstridiga resultat kan vara att oron minskar omfattningen av den grupp som hos respondenterna anses utgöra ”människor i allmänhet”, snarare än nivån på tilliten. Att det skulle vara så, talar exempelvis det tydliga negativa sambandet till utgrupper för. Men för att kunna säkerställa att tilliten faktiskt minskar i sin omfattning behövs det ytterligare forskning.

På samma sätt som det vore problematiskt om tillitsnivån till specifika grupper minskar, eller om tilliten medvetet eller omedvetet minskar i sin omfattning. Än värre vore det om tilliten inte bara sjunker utan istället ersätts av en generell misstro till främlingar. Då riskerar inte bara broar mellan grupper att brytas utan intolerans och oförståelse riskerar att öka. Där är vi inte än. Resultaten visar att betydande sociala skillnader uppvisar ett negativt samband med tilliten, men att skillnader inte behöver göra det. Lika viktigt är resultatet att en omfattande ingrupsidentitet så som medborgarskap inte påverkas negativt av den ökade oron. I en tid som präglas av allt mer polarisering och ett hetskt debattklimat tjänar det sista som en viktig påminnelse om att samhällen också tjänar på att stärka och upprätthålla inkluderande gemenskaper.

Noter

- ¹ Se ”Moral community” i Uslaner (2002, s. 26) (fritt översatt).
- ² Insamlingsperioden var mellan 18 september och 31 december 2023. Totalt skedde 11 dödsskjutningar i september vilket motsvarar en femtedel av alla dödsskjutningar under 2023 (Polisen, 2024). Medianenkäten inkom till SOM-institutet den 4 oktober 2023, det vill säga efter 16 dagar. Totalt motsvarar svaren som inkom det datumet 53 procent av de 1 721 personer som svarade på undersökningen.
- ³ Vi kan naturligtvis misstro någon eller hysa skepsis, vars motsats kan vara tillit eller tilltro, men tillit och tilltro är inte nödvändigtvis samma sak.

Referenser

- Andersson, F., Demker, M., Mellgren, C., & Öhberg, P. (2021). Kriminalpolitik – lika hett som man kan tro. I U. Andersson, A. Carlander, M. Grusell & P. Öhberg (Red.), *Ingen anledning till oro (?)*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Andersson, F., Wärnlöf Bové, K., & Öhberg, P. (2022). Brott, men inga straff? Svenska folkets inställning till våldsbrott och hur de ska förhindras. I U. Andersson, H. Oscarsson, B. Rönnerstrand & N. Theorin (Red.), *Du sköra nya värld*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Brottsförebyggande rådet (Brå) (2024). 2023 Konstaterade fall av dödligt våld – En granskning av dödligt våld 2023.
- Cassel, F., & Öhberg, P. (2023). Skilda världar? Ideologisk polarisering kring våldets orsaker i samhället 1995–2022. I U. Andersson, P. Öhberg, A. Carlander, J. Martinsson & N. Theorin (Red.), *Ovisshetens tid*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Harvard University Press.
- Delhey, J., Newton, K., & Welzel, C. (2011). How General Is Trust in ”Most People”? Solving the Radius of Trust Problem. *American Sociological Review*, 76(5), 786–807.
- Dagens Nyheter (2024). ”Mordet satte fart på våldsvågen – i dag börjar rättegången”. Publicerad 2024-02-26. <https://www.dn.se/sverige/mordet-satte-fart-pa-valdsvagen-i-dag-borjar-rattegangen/>
- Esaiasson, P., Sohlberg, J., Ghersetti, M., & Johansson, B. (2021). How the coronavirus affects citizens trust in institutions and in unknown others: Evidence from the ’the Swedish experiment’. *European Journal of Political Research*, 60, 748–760.
- Holmberg, S., Näsman, P., Oscarsson, H., Pettersson, M., & Oleskog Tryggvason, P. (2023). *Väljarna avgör*. Sveriges Television AB.

- Holmberg, S., & Rothstein, B. (2019). Partikulär tillit – lita på människor i området där man bor i. I U. Andersson, B. Rönnestrand, P. Öhberg & A. Bergström (Red.), *Storm och stiltje*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Jackson, J. (2004). Experience and Expression Social and Cultural Significance in the Fear of Crime. *British Journal of Criminology*, 44, 946–966.
- Khoshnood, A. (2019). Holding Sweden hostage: firearm-related violence. *Forensic Sciences Research*, 4(1), 88–93.
- Norris, P. (2022). *In Praise of Skepticism: Trust but Verify* (1 uppl.). Oxford University Press.
- Polisen (2024). 2023, Bekräftade skjutningar per region och månad. <https://polisen.se/siteassets/dokument/statistik/sprangningarskjutningar/2023-skjutningar.pdf> [Besökt 2024-03-27]
- Putnam, R., Leonardi R., & Nanetti R. (1993). *Making Democracy Work: civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- PytlikZillig, L.M., & Kimbrough, C.D. (2016). Consensus on Conceptualizations and Definitions of Trust: Are We There Yet? I E. Shockley, T.M.S. Neal, L.M. PytlikZillig & B.H. Bornstein (Red.), *Interdisciplinary Perspectives on Trust: Towards Theoretical and Methodological Integration* (1 uppl.). Springer International Publishing.
- Sturup, J., Gerell, M., & Rostami, A. (2020). Explosive violence: A near-repeat study of hand grenade detonations and shootings in urban Sweden. *European Journal of Criminology*, 17(5), 661–677.
- Svenska Dagbladet (2023). ”Totalt förfall – Sverige ses som skräckexempel”. Publicerad 2023-06-17. <https://www.svd.se/a/r13oeA/valdsvagen-i-sverige-nordiska-kriminologer-forfasas>
- Uslaner, E.M. (2002). *The Moral Foundations of Trust*. Cambridge University Press.
- Ydén, K., Bjereld U., & Berndtsson, J. (2023). Svensk säkerhet i krigets skugga: NATO, försvaret och stödet till Ukraina. I U. Andersson, P. Öhberg, A. Carlander, J. Martinsson & N. Theorin (Red.), *Ovisshetens tid*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

APPENDIX

Tabell 2 Personlig oro för skjutningar och sprängningar och tilliten till grupper i samhället, 2023 (OLS-regressioner, riktningkoefficienter)

	Människor i allmänhet	Boende- område	Familj	Vänner	Med- borgare	Annan kultur	Annat kön	Annan tro	Första gången
Personlig oro	-0,35*** (0,56)	-0,32*** (0,55)	-0,01 (0,03)	-0,08* (0,04)	-0,08 (0,05)	-0,33*** (0,06)	-0,06 (0,06)	-0,43*** (0,07)	-0,3*** (0,06)
Kön	-0,1 (0,1)	-0,32** (0,1)	-0,13** (0,05)	-0,22** (0,08)	-0,01 (0,1)	-0,19 (0,12)	0,41*** (0,11)	-0,28** (0,12)	0,06 (0,12)
Ålder	0,03*** (0,00)	0,03*** (0,00)	0,01*** (0,00)	0,00 (0,00)	0,02*** (0,00)	0,01* (0,00)	0,03*** (0,00)	0,01*** (0,00)	0,03*** (0,00)
Hushållsinkomst	0,10*** (0,02)	0,11*** (0,02)	0,05*** (0,01)	0,08*** (0,01)	0,07*** (0,02)	0,04* (0,02)	0,1*** (0,01)	0,07** (0,02)	0,11*** (0,02)
Utbildning	0,20*** (0,06)	0,17** (0,06)	-0,04 (0,03)	-0,02 (0,04)	0,03 (0,05)	0,28*** (0,06)	0,04 (0,06)	0,27*** (0,07)	0,24*** (0,06)
Ideologi	-0,13** (0,04)	-0,2 (0,04)	0,04* (0,02)	0,03 (0,02)	-0,07 (0,04)	-0,43*** (0,05)	0,16*** (0,05)	-0,37*** (0,05)	-0,11** (0,05)
Bostadsort	0,13* (0,06)	-0,18** (0,06)	0,01 (0,03)	0,02 (0,05)	0,03 (0,05)	0,15* (0,07)	-0,02 (0,06)	0,1 (0,07)	0,11 (0,07)
Konstant	4,99*** (0,38)	6,75*** (0,38)	9,29*** (0,18)	8,67*** (0,29)	5,68*** (0,37)	6,53*** (0,43)	4,46*** (0,4)	6,87*** (0,4)	2,69*** (0,4)
Antal obs.	1 474	1 476	1 486	1 478	1 465	1 463	1 464	1 466	1 476
R ²	0,13	0,12	0,03	0,03	0,03	0,11	0,11	0,11	0,09

Kommentar: Frågorna löd *I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: din familj; dina vänner och bekanta; personer av ett annat kön än ditt? I vilken utsträckning går det att lita på människor i det område där du bor? I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: svenska medborgare? I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet? I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: personer med en annan religion /trosuppfattning än din; personer med en annan kulturell bakgrund än din och personer du möter första gången? 0 = Litar på i mycket liten utsträckning/Det går inte att lita på människor i allmänhet till 10 = Litar på i mycket stor utsträckning/Det går att lita på människor i allmänhet. Oro utgår från frågan *De senaste åren har det rapporterats om en ökning av grovt våld i samhället i form av skjutningar och sprängningar. Hur oroad är du för det grova våldet och dess konsekvenser för: dig själv?* Svarsalternativen mäts på en skala där 1 = *Inte alls oroad* och 4 = *Mycket oroad*. Kön är kodad 1 = *Kvinna* och 2 = *Man*. Ålder är kodad 16 – 90 utifrån respondentens ålder. Hushållsinkomst är kodad 1 = *100 000 eller mindre i samlad årsinkomst*, 2 = *101 000 – 200 000*, osv. upp till 12 = *Mer än 1 100 000*. Utbildning är kodad 1 = *Låg* (max grundskola el. motsv.), 2 = *Medellåg* (max gymnasium, folkhögskola el. motsv), 3 = *Medelhög* (eftergymnasial utb., högsk./univ. kortare än tre år) samt 4 = *Hög* (högsk./univ. 3 år eller längre/forskarutb.). Ideologi är kodad 1 = *Klart till vänster*, 2 = *Något till vänster*, 3 = *Varken till vänster eller till höger*, 4 = *Något till höger* samt 5 = *Klart till höger*. Bostadsort är kodad 1 = *Ren landsbygd*, 2 = *Mindre tätort*, 3 = *Stad eller större tätort* samt 4 = *Stockholm, Göteborg, Malmö*. * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.*

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Tabell 3 Oro skjutningar och sprängningar för närstående och tilliten till olika grupper i samhället, 2023 (OLS-regressioner, riktningkoefficienter)

	Människor i allmänhet	Boende- område	Familj	Vänner	Med- borgare	Annan kultur	Annat kön	Annan tro	Första gången
Oro närstående	-0,44*** (0,56)	-0,36*** (0,55)	0,02 (0,03)	-0,1** (0,04)	-0,18*** (0,05)	-0,39*** (0,06)	-0,07 (0,06)	-0,4*** (0,07)	-0,33*** (0,06)
Kön	-0,13 (0,1)	-0,32** (0,1)	-0,13** (0,05)	-0,22** (0,08)	-0,03 (0,1)	-0,2 (0,12)	0,42*** (0,11)	-0,23 (0,12)	0,05 (0,12)
Ålder	0,03*** (0,00)	0,03*** (0,00)	0,01*** (0,00)	0,00 (0,00)	0,02*** (0,00)	0,01** (0,00)	0,03*** (0,00)	0,01*** (0,00)	0,03*** (0,00)
Hushållsinkomst	0,1*** (0,02)	0,11*** (0,02)	0,05*** (0,01)	0,08*** (0,01)	0,06*** (0,02)	0,04* (0,02)	0,1*** (0,02)	0,07** (0,02)	0,1*** (0,02)
Utbildning	0,21*** (0,06)	0,18** (0,05)	-0,03 (0,03)	-0,07 (0,04)	0,03 (0,05)	0,3*** (0,06)	0,04 (0,06)	0,3*** (0,07)	0,24*** (0,06)
Ideologi	-0,11** (0,04)	-0,01 (0,04)	0,03 (0,02)	0,03 (0,03)	-0,05 (0,04)	-0,41*** (0,05)	0,16*** (0,05)	-0,37*** (0,05)	-0,09 (0,07)
Bostadsort	0,11 (0,06)	-0,2** (0,06)	0,01 (0,03)	0,02 (0,05)	0,03 (0,05)	0,12 (0,07)	-0,02 (0,06)	0,07 (0,07)	0,1 (0,07)
Konstant	5,3*** (0,38)	6,89*** (0,38)	6,75*** (0,38)	8,69*** (0,3)	6,03*** (0,37)	6,77*** (0,43)	4,5*** (0,4)	6,76*** (0,5)	3,04*** (0,4)
Antal obs.	1 470	1 472	1 480	1 472	1 458	1 456	1 457	1 459	1 469
R ²	0,14	0,13	0,04	0,04	0,04	0,12	0,10	0,11	0,1

Kommentar: Frågorna löd *I vilken utsträckning går det att lita följande grupper i det svenska samhället: din familj; dina vänner och bekanta; personer av ett annat kön än ditt? I vilken utsträckning går det att lita på människor i det område där du bor? I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: svenska medborgare? I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet? I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: personer med en annan religion /trosuppfattning än din; personer med en annan kulturell bakgrund än din och personer du möter första gången?* 0 = Litar på i mycket liten utsträckning/Det går inte att lita på människor i allmänhet till 10 = Litar på i mycket stor utsträckning/Det går att lita på människor i allmänhet. Oro utgår från frågan *De senaste åren har det rapporterats om en ökning av grovt våld i samhället i form av skjutningar och sprängningar. Hur oroad är du för det grova våldet och dess konsekvenser för: dina närstående?* Svarsalternativen mäts på en fyrgradig skala där 1 = *Inte alls oroad* och 4 = *Mycket oroad*. Kön är kodad 1 = *Kvinna* och 2 = *Man*. Ålder är kodad 16–90 utifrån respondentens ålder. Hushållsinkomst är kodad 1 = *100 000 kr eller mindre i samlad årsinkomst*, 2 = *101 000 – 200 000 kr*, osv. upp till 12 = *Mer än 1 100 000 kr*. Utbildning är kodad 1 = *Låg* (max grundskola el. motsv.), 2 = *Medellåg* (max gymnasium, folkhögskola el. motsv.), 3 = *Medelhög* (eftergymnasial utb., högsk./univ. kortare än tre år) samt 4 = *Hög* (högsk./univ. 3 år eller längre/forskarutb.). Ideologi är kodad 1 = *Klart till vänster*, 2 = *Något till vänster*, 3 = *Varken till vänster eller till höger*, 4 = *Något till höger* samt 5 = *Klart till höger*. Bostadsort är kodad 1 = *Ren landsbygd*, 2 = *Mindre tätort*, 3 = *Stad eller större tätort* samt 4 = *Stockholm, Göteborg, Malmö*. * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Tabell 4 Oro skjutningar och sprängningar för samhället och tilliten till olika grupper i samhället, 2023 (OLS-regressioner, riktningkoefficienter)

	Människor i allmänhet	Boende- område	Familj	Vänner	Med- borgare	Annan kultur	Annat kön	Annan tro	Första gången
Oro samhället	-0,28** (0,09)	-0,11 (0,84)	0,06 (0,04)	-0,03 (0,07)	-0,09 (0,08)	-0,38*** (0,1)	0,12 (0,09)	-0,33** (0,1)	-0,18 (0,1)
Kön	-0,04 (0,1)	-0,24* (0,1)	-0,13** (0,05)	-0,19** (0,08)	0,02 (0,1)	-0,12 (0,12)	0,45*** (0,11)	-0,15 (0,13)	0,13 (0,12)
Ålder	0,03*** (0,00)	0,03*** (0,00)	0,01*** (0,00)	0,00 (0,00)	0,02*** (0,00)	0,01** (0,00)	0,03*** (0,00)	0,01*** (0,00)	0,03*** (0,00)
Hushållsinkomst	0,12*** (0,02)	0,12*** (0,02)	0,05*** (0,01)	0,08*** (0,01)	0,07*** (0,02)	0,06** (0,02)	0,1*** (0,02)	0,08*** (0,02)	0,11*** (0,02)
Utbildning	0,23*** (0,06)	0,19** (0,05)	-0,04 (0,03)	-0,01 (0,04)	0,04 (0,05)	0,3*** (0,06)	0,05 (0,06)	0,3*** (0,07)	0,25*** (0,06)
Ideologi	-0,15** (0,04)	-0,06 (0,04)	0,02 (0,02)	0,00 (0,03)	-0,06 (0,06)	-0,42*** (0,05)	0,13** (0,05)	-0,39*** (0,05)	-0,11** (0,07)
Bostadsort	0,09 (0,06)	-0,22** (0,06)	0,01 (0,03)	0,01 (0,05)	0,02 (0,06)	0,1 (0,07)	-0,02 (0,06)	0,05 (0,07)	0,07 (0,07)
Konstant	4,95*** (0,46)	6,26*** (0,45)	9,1*** (0,38)	8,36*** (0,34)	5,77*** (0,44)	6,83*** (0,51)	3,89*** (0,47)	6,69*** (0,5)	2,62*** (0,4)
Antal obs.	1 470	1 472	1 483	1 475	1 458	1 458	1 459	1 462	1 472
R ²	0,12	0,11	0,04	0,03	0,03	0,10	0,11	0,09	0,09

Kommentar: Frågorna löd *I vilken utsträckning går det att lita följande grupper i det svenska samhället: din familj; dina vänner och bekanta; personer av ett annat kön än ditt? I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: svenska medborgare? I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet? I vilken utsträckning går det att lita på följande grupper i det svenska samhället: personer med en annan religion/trosuppfattning än din; personer med en annan kulturell bakgrund än din och personer du möter första gången?* Skalan går från 0 = *Litar på i mycket liten utsträckning/Det går inte att lita på människor i allmänhet* till 10 = *Litar på i mycket stor utsträckning/Det går att lita på människor i allmänhet* för respektive grupp. Oro utgår från frågan *De senaste åren har det rapporterats om en ökning av grovt våld i samhället i form av skjutningar och sprängningar. Hur oroad är du för det grova våldet och dess konsekvenser för: det svenska samhället?* Svarsalternativen mäts på en skala där 1 = *Inte alls oroad* och 4 = *Mycket oroad*. Kön är kodad 1 = *Kvinna* och 2 = *Man*. Ålder är kodad 16–90 utifrån respondentens ålder. Hushållsinkomst är kodad 1 = *100 000 kr eller mindre i samlad årsinkomst*, 2 = *101 000 – 200 000 kr*, osv. upp till 12 = *Mer än 1 100 000 kr*. Utbildning är kodad 1 = *Låg* (max grundskola el. motsv.), 2 = *Medellåg* (max gymnasium, folkhögskola el. motsv), 3 = *Medelhög* (eftergymnasial utb., högsk./univ. kortare än tre år) samt 4 = *Hög* (högsk./univ. 3 år eller längre/forskarutb.). Ideologi är kodad 1 = *Klart till vänster*, 2 = *Något till vänster*, 3 = *Varken till vänster eller till höger*, 4 = *Något till höger* samt 5 = *Klart till höger*. Bostadsort är kodad 1 = *Ren landsbygd*, 2 = *Mindre tätort*, 3 = *Stad eller större tätort* samt 4 = *Stockholm, Göteborg, Malmö*. * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

